

ULOGA FRA KARLA BALIĆA NA II. VATIKANSKOM SABORU

DR. BRUNO PEZO

UVOD

II. vatikanski sabor, kao i ostali opći sabori Crkve, sazvan je radi duhovnih potreba vjernika, njihove uspješne primjene u životnoj praksi i iskrenog pokušaja da Kristova crkva u ovom suvremenom tehničko-znanstvenom i sekulariziranom društvu pronađe sebe i svoj život uskladi sa zahtjevima vremena te tako što potpunije odgovori povjerenoj joj zadaći. Jasno je da je uvijek u ovakvim prigodama glavnu ulogu, uz onu Duha Svetoga, igrao »ljudski faktor«, odnosno čovjek koji je raspoznavajući znakove vremena i oslušujući zov evanđelja stupao na pozornicu života i svojim razumom i suradnjom s drugim ljudima pokušao provesti u djelo one zamisli koje su prema njegovom nahodaženju trebale obnoviti svijet i dati mu ispravan i na Božjoj riječi utemeljeni put. Kako kroz povijest tako je i sada, što znači da su uvijek bili prisutni ljudi koji su s osobitom zauzetošću i predanjem dali svoj obol tim i takvim kako crkvenim tako i životnim kretanjima. Kada je u pitanju život Crkve onda je činjenica da je i naš narod u kreiranju tih »sudbonosnih« momenata njezina života uvijek bio prisutan. Tako je svoju zapaženu kršćansku i vjersku ulogu odigrao naš J. Drašković na Tridentinskom saboru, ali isto tako i J. J. Strossmayer na I. vatikanskom saboru. Da se ne bi prekinula ta uzastopna nit naše prisutnosti na koncilima pobrinula se Providnost koja je učinila da i na II. vatikanskom koncilu Hrvati i opet budu zastupljeni, ne samo kao službeni učesnici nego i kao aktivni kreatori pojedinih koncilskih dokumenata. Riječ je o fra Karlu Baliću, franjevcu, sinu dalmatinskog krša, velikom organizatoru, mariologu, skotisti i profesoru koji je svojim dugogodišnjim radom na spomenutim poljima svojim predanim radom zadužio Crkvu u Hrvata i ostavio trajan pečat u njezinom časnom povijesnom hodu.

Kako je došao »na koncil«, što je radio i koliko je doprinio u stvaranju pojedinih dokumenata II. vat. sabora pokušat će osvjetliti ova

kratka studija utemeljena na postojećim dokumentima i knjizi g. Dinka Aračića »La dottrina Mariologica negli scritti di Carlo Balić«.

DJELOKRUG BALIĆEVA SABORSKOG RADA

Kada je riječ o fra Karlovoj ulozi na saboru nije suvišno spomenuti da on nije bio aktivni sudionik Sabora što znači da nije mogao osobno sudjelovati u pojedinim sesijama i tu, možda, osobno iznositi svoje stavove i eventualne kritike i primjedbe na tekst braniti. Ipak, od samih početnih prijedloga za raspravu na saboru, preko izrade povjerene mu tematike, rada u pojedinim komisijama pa sve do konačne izrade teksta o Mariji, koji je ušao u konstituciju LG, Balić je bio aktivni djelatnik Sabora.

U lipnju 1959. god. centralna pretpripremna Komisija uputila je svim biskupima, redovničkim starješinama, rimskim kongregacijama, a poslije i katoličkim sveučilištima poziv da daju svoje prijedloge za teme o kojima bi trebao raspravljati Sabor. Papino učilište Antonianum u Rimu, kojega vode franjevci i na kojemu je predavao o. fra Karlo, izradu prijedloga za dogmatski dio povjerilo je upravo našem sunarodnjaku. I ta, ne baš neznatna okolnost, omogućila našem fra Karlu da se aktivno uključi u pripremi, a poslije i drugi, rad i s vremenom postane član pojedinih komisija i potkomisija koje su radile na saborskim dokumentima.

Najvažnije mjesto i najzapaženija njegova angažiranost kada je u pitanju Sabor bijaše njegovo imenovanje za Redaktora izrade početne sheme o B. D. Mariji, a kada njegova shema nije prihvaćena dobio je povjerenje da skupa s Gerardom Philipsom priredi konačni tekst o Mariji koji je uključen u osmo poglavlje konstitucije LG. Bio je, nadalje, i član teološke pripremljene komisije te član potkomisije o Crkvi za koju mu je kard. A. Ottaviani ponudio mjesto predsjednika što je fra Karlo odbio. Sudjelovao je, istina »usputno«, i kod pripreme drugih koncilskih dokumenata,¹ tj. GS, DV i PO i uz to je imao neke relacije kojima je želio razjasniti svoja stajališta i opravdati teološke postavke koje je zastupao. Ovdje treba spomenuti da je fra Karlo sudjelovao i na pojedinim konferencijama po različitim grupama biskupa na kojima je, kroz rasprave, polemike i druge razne načine, davao svoj obol Saboru i njegovim rezultatima.

¹ Dinko ARAČIĆ, *La dottrina mariologica negli scritti di Carlo Balić*, Roma 1980., str. 92, bilj. 1-7.

O Balićevoj koncilskoj aktivnosti osim »*Acta antepreparatoria*«, njegovog temeljnog teksta (danešen je u dodatku spomenutog Aračićeva djela) i pojedinih dopuna i ispravaka koje je unosio i u taj tekst kao i onaj kojega je radio skupa s Philipsom a koji se nalaze u arhivu PAMI u Rimu, Via Merulana 124 vidi i: A. Nino PICADO, *La intervencion espanola en la elaboracion del capitulo VIII de la Constitucion »Lumen gentium«*, u *phemerides mariologicae* 18/1968, 5-310; A. ACERBI, *Due ecclesiologicalie. Ecclesiologica giuridica ed ecclesiologia di comunione nella »Lumen gentium«*, Bologna 1975.; G. BESUTTI, *Lo schema mariano al Concilio Vaticano II. Documentazione e note di cronaca*, Roma 1966.

PRIJEDLOZI ZA II. VATIKANSKI SABOR

Od same najave održavanja II. vat. sab. 25. siječnja 1959. god. do početka rada Sabora 11. listopada 1962. god. obavljani su mnogi radovi od onih pripremljenih do same dostave pojedinih prijedloga za raspravu. U pripremi prijedloga sudjelovao je, kako je rečeno, i fra Karlo Balić. Dobivši zadatak da predloži dogmatske teme fra Karlo ih je i izabrao, ali ipak se većina njegovih prijedloga zaustavila na onome što mu je bilo na srcu, a to je Marija. Zato on predlaže da Sabor ispita mogućnosti dogmatske definicije Marijina duhovnog materinstva; da odbaci mišljenja teologa koji smatraju da katolička nauka i štovanje B. D. Marije stoje kao prepreka zbližavanju i jedinstvu kršćana; da se u liturgiji o Mariji donesu nove odredbe (svetkovine) te da se izgleda suprotnosti u pitanju Marijine smrti. Uz spomenute prijedloge o Mariji Balić je, uviđajući problem nedostatka svećenika, predložio da se u Crkvi opet uvede stalna đakonska služba.

Svoje prijedloge fra Karlo je potkrijepio svetopisamskim i teološkim argumentima i, naravno, potrebama vjernika. Predlažući »raspravu« o Marijinom duhovnom materinstvu ima pred očima njezino bogomaterinstvo kao i osobno sudjelovanje u Kristovom djelu otkupljenja. Svoje mišljenje potkrepljuje naukom rimskih biskupa, osobito onih od Leona XIII. do Pia XII, ali i pokladom Sv. pisma. Tako smatra da knjiga Post 3,15 potvrđuje da Žena (Marija) sudjeluje, sa svojim potomkom, u pobjedi nad sotonom, kao što svojom prisutnošću na Kalvariji (Iv 19,25–27) prinoseći nebeskom Ocu žrtvu svoga Sina postaje majkom njegovog mističkog tijela. I konačno Balić, u pobjedi Žene nad zmajem (Otk 12,1–2) prepoznaje Mariju koja rađa novu djecu za slavu Bogu i Ocu. Vjeran svom triptihu (Učiteljstvo, Pismo, Tradicija) fra Karlo i ovdje traži potvrdu svojim »tvrdnjama« kod crkvenih otaca.²

Za argumente protiv onih kojima je Marija zapreka jedinstvu kršćana naš Karlo opet poseže za enciklikama rimskih biskupa odakle izvodi zaključak kako je Marija poticaj, a ne prepreka za to jedinstvo. Ako se dobro promotri Marijina uloga i pojedini momenti u nastajanju i razvoju teoloških kretanja (pa i kod odijeljene braće), kao i moderna »okretanja« prema Mariji lako je zaključiti da Isusova majka jest onaj evanđeoski kvasac koji može pripomoći ekumenskom zbližavanju kršćana.

I u liturgiji o Mariji, Balić ima što kazati. On, prema onoj »o Mariji nikad dosta«, želi još više uprisutniti Mariju u našem kršćanskom kultu. Ne udaljujući se od svojih dogmatskih prijedloga nudi uvođenje jedne od svetkovina: Marijino duhovno materinstvo, Marija posrednica svih milosti i Marija suotkupiteljica.

U tekstu pod naslovom »*De controversia circa B. V. Mariae mortis eventum*« on iznosi povijest ovoga problema te služeći se liturgijskim terminima *koimesis* i *dormitio*, kao i činjenicom da je smrt sastavni dio ljudske naravi predlaže da

² Spominje Efrema Sirkog, Ambrozija, Ćirila Aleksandrijskog i Modesta Jeruzalemskog. O svemu više kod D. ARAČIĆ, *La dottrina...*, str. 95.

Oci nakon temeljitog ispitivanja donesu svoj konačni sud o Marijinoj smrti i tako jednom riješe to pitanje.

Osjećajući nedostatak svećenika u Crkvi Balić je predložio veću angažiranost laika te je, u skladu s izvještajima Djela Apostolskih predložio da se u Crkvi uvede stalna služba đakona čime je uvelike zainteresirao koncilске oce i u tome naišao na »odobranje« što se nije, kako ćemo vidjeti, dogodilo s njegovim prijedlozima o Mariji.³

IZRADA SLUŽBENE SCHEME O MARIJI

Kada su svi prijedlozi za raspravu na Saboru prispjeli Teološkoj pripremnoj komisiji ona je – radi praktičnih razloga i različitih tema – odlučila cijeli rad podijeliti u četiri glavna odsjeka i to: *Crkva, Izvori objave, Polog vjere te Osobni i društveni moralni red*. Rad su preuzeli pojedini biskupi i teolozi (periti) među kojima se našao i naš Karlo. On je bio član Potkomisije o Crkvi, a svi članovi su se u svome radu za sastavljanje saborskih dokumenata morali držati određenih pravila.⁴

Baliću je povjerena izrada sheme o Mariji koju je on Potkomisiji predao 26. svibnja 1961. To je bila njegova prva redakcija nakon koje će on izraditi, naravno poslije primjedbi, još četiri redakcije. Iako ova njegova redakcija, kao ni one poslije nje, nije ušla u saborske dokumente, čini se opravdanim reći o njoj koju riječ, tim više što je to ipak prvi Marijanski tekst II. v. konc. i što je originalni i autentični rad našega vrijednog i uvaženog mariologa. Tekst je naslovljen »*De Maria mater Iesu et mater Ecclesiae*« i raspoređen je u pet kapitula.

U prvom kap. koji nosi naslov »*De arcta necessitudine inter Christum et Mariam iuxta Sacras Litteras (seu iuxta Dei beneplacitum)*« Balić, inzistirajući na istinskom načelu Božje predestinacije, ističe usku povezanost između Krista i Marije. Po toj Očevoj predodređenosti Marija je trajno i nerazdvojivo vezana uz Krista tako da se njegovi različiti misteriji jednostavno prelijevaju na Ženu od koje je, po Božjoj promisli, uzeo ljudsko tijelo.

Drugi kap. naslovljen je »*De munere beatissimae Virginis Mariae in oeconomia nostrae salutis*«, a u njemu se osvjetljuje Marijina uloga i njezino poslanje u djelu našega spasenja. Promatrajući Mariju od momenta Utjelovljenja do njezinog uznesenja na nebo Karlo ističe njezinu slobodnu volju kojom se podložila volji Božjoj što je na osobit način potvrdila na Kalvariji gdje je sutrpjela sa svojim Sinom i tako ušla u ekonomiju spasenja te postala posrednica između Boga i njegovih vjernika.

³ Vidi D. ARAČIĆ, *La dottrina...*, str. 95–97.

⁴ Pravila za rad su bila sljedeća: 1. Ne pisati znanstvene traktate; 2. paziti na aktualne potrebe Crkve; 3. ne raspravljati o zastarjelom i prošlom ili se već nalazi u pologu crkvene nauke; 4. ne osuđivati pojedina zastranjenja (pogreške), osobito ako ne diraju u vjeru Crkve i 5. ne raspravljati o problemima koji još uvijek nisu dovoljno jasni i rasvijetljeni. Usp. D. ARAČIĆ, *La dottrina...*, str. 99 + bilj. 25.

Predodređenje Marijino kojim ju je Bog obdario u sebi nosi i mnogovrsne privilegije, koje i opet imaju svoje ishodište u Kristu kaže se u 3. kap. »*De singularibus privilegiis Dei hominumque Matris*«. Jasno je izražena kristološka dimenzija kroz koju i inače fra Karlo promatra Mariju i njezinu ulogu u djelu otkupljenja i pokladu Crkve.

Naslov »*De cultu erga beatissimam Virginem Mariam*« (4. kap.) ističe važnost i opravdanost Marijina štovanja. Ona »puna milosti« i »blagoslovljena među svim ženama« zaslužuje posebno mjesto u kršćanskom kultu kojega nikako ne treba umanjivati jer štovanje Marije nije i ne može biti prepreka jedinstvu kršćana.

I konačno govoreći o Mariji kao zaštitnici i majci kršćanskog jedinstva (»*Maria sanctissima Fautrix et Mater unitatis christianae*«) napominje da je ona Majka Glave i udova mističnog tijela Kristova a time onda i zaštitnica jedinstva toga Tijela pa je dužnost svih kršćana da je zazivaju kako bi ih svojim moćnim zagovorom i zaštitom privela toliko željenom jedinstvu.

Doktrinalni okvir Balić iznosi u uvodnoj noti a on sadrži nauku Učiteljstva Crkve kao jedinog tumača pologa Objave. Argumenti su sadržani u pojedinim enciklikama papa i u dvama bulama o Mariji.⁵ U predloženoj shemi nema ništa što već nije iznijeto u papinim dokumentima, a odbačena su i neka moderna mišljenja o Mariji.⁶

Poslije spomenute redakcije ubrzo su uslijedile još dvije. Drugu je priredio već u lipnju iste godine, a treću u srpnju. Sve tri prve redakcije imaju isti naslov i ulazile su u peto poglavlje konstitucije o Crkvi. U njima, osim nekih manjih i marginalnih izmjena, nije bilo većih zahvata osim što je treću redakciju potkrijepio obilnim bilješkama. Treća redakcija je upućena Potkomisiji na uvid, a u svezi njezinog predstavljanja na plenarnoj sjednici u rujnu 1961. godine. No, kako su primjedbe na račun redakcije bile mnogobrojne Balić je bio prisiljen izraditi i četvrtu redakciju. Ova redakcija naslovljena je »*De Maria matre corporis Christi mystici*«, a najveće promjene učinjene su u 2. i 4. kapitulu⁷ tj. u poglavljima o Marijinoj ulozi u ekonomiji spasenja i u pitanju ekumenizma. I ova izmijenjena redakcija nije, prema mišljenju stručnjaka, još uvijek imala težinu jednog teksta s kojim bi se moglo izići pred Sabor pa je fra Karlo bio »prisiljen« urediti i petu redakciju koju je naslovio »*De Maria matre Capitis et matre corporis mystici Christi membrorum*«. I ova je redakcija prosljedena svim članovima Komisije koji su ponovno dali mnoge objekcije, a onda je nakon pregleda Potkomisije konačno bila predstavljena na otvoru plenarnog zasjedanja teološke Komisije.

Na raspravi Balićeva shema je razmatrana kao dio relacije o Crkvi, no u toku rasprave Balić je zahtijevao da shema o Mariji bude zasebna, tj. da se

⁵ Riječ je o buli pape Pija IX. »*Ineffabilis Deus*« kojom je 1854. proglašena dogma o Bezgrešnom začecu B. D. Marije i onoj »*Munificentissimus Deus*« pape Pija XII. kojom je i opet proglašena jedna dogma o Mariji i to 1950. o njezinom uznesenju u Nebo.

⁶ Usp. D. ARAČIĆ, *La dottrina...*, str. 100–101.

⁷ O prispjelim primjedbama i Balićevom odgovoru Laurentinu vidi kod D. ARAČIĆA, nav. dj. str. 103., bilj. 40.

izdvoji iz one o Crkvi. U tome se vodio mišlju da je »*Marija u Crkvi njezin najizvršniji član, ali je ona istovremeno i iznad Crkve i najbliža je Kristu. Ona zauzima prvo mjesto u Crkvi kojoj nije samo uzor i slika nego i njezino ostvarenje. Ona je na poseban način različita od drugih udova Crkve jer je otkupljena na uzvišeniji način, a radi božanskog materinstva njezin je misterij temeljito ucijepljen u odnose presv. Trojstva*«. ⁸ Fra Karlovo mišljenje nije bilo usamljeno nego je imalo svojih pristaša i prihvaćeno je od Potkomisije. No, kako je njegova shema o Mariji bila nedovoljno široka za posebni dokumenat uređena je i šesta redakcija u kojoj je dodan još jedan kapitul i to o njezinim odlikama koje osobito ocrtavaju Marijinu ulogu u ekonomiji spasenja. Redakcija je naslovljena »*De Beata Maria Virgine, matre Dei et matre hominum*«. I ova je redakcija prosljeđena na Potkomisiju na kojoj se temeljito o njoj raspravljalo. Budući da se mišljenja nisu uskladila redakcija je jednostavno priložena onoj Balićevov. Pred sam početak Koncila redakcija je predana Teološkoj komisiji koja ju je – uz manje ispravke – prihvatila. Kada je u studenome prihvaćena i od pape, podijeljena je koncilskim ocima, ali na prvom zasjedanju nije došla na raspravu. To je utjecalo da su se mogle prihvatiti nove primjedbe koje su u međuvremenu pristigle pa je uređena još jedna redakcija koja, osim novog naslova »*De Beata Maria Virgine matre Ecclesiae*«, nije u sebi sadržavala bitnijih izmjena.

Nakon određenog vremena otpočele su autorima pristizati opaske na pojedine predložene dokumente što je zadesilo i Balićevu »shemu o Mariji«. Njegov tekst je prema nekima iznesen dosta pravno, racionalistički i spekulativno, više je dogmatskog nego pak pastoralnog usmjerenja; slijedi put apologetike a ne onaj poticaja. Nadalje, prema nekima, nije dovoljno kristološki, a osobito ne biblijski. U njemu nije dovoljno istaknuta eklezijalna uloga Kristove Majke. Tekst s takvom orijentacijom, misle oni, ne može zadovoljiti ni Katolike a osobito ne druge kršćane.

Uz negativne primjedbe bilo je i onih pozitivnoga karaktera. Za jedne fra Karlov tekst zaslužuje pohvale za sažetost i jasnoću sadržaja koji je utemeljen na datostima Sv. pisma, nauke Otaca i Učiteljstva Crkve. Primjereno je i to što autor daje poticaj za pastoralne aktivnosti i pobožnosti prema B. D. Mariji kao i njegova opravdana reakcija protiv maksimalista, odnosno minimalista kada je u pitanju misterij Marije.⁹

Očito je da Balićeva ponuđena shema¹⁰ iznosi tradicionalnu nauku o Mariji, kao i onu crkvenog Učiteljstva i ne dira ni u jednu dotadašnju istinu koju je Crkva zastupala čime bi zasluživala, na prvi pogled, uvrštavanje u koncilске dokumente. Ali, orijentacija II. vat. sab. je išla u drugom smjeru i težila je svoj pogled usmjeriti prema naprijed, a ne prema natrag. Želja najnovijeg sveopćeg crkvenog Sabora nije bila jednostavno ponavljanje dotadašnjih istina i prihvaćanje postojećeg pologa vjere o Mariji nego hod naprijed; traženje suvremenijeg i prihvatljivijeg puta; govor o Mariji s jačim naglaskom na Sv. pismo; pastoralno

⁸ D. ARAČIĆ, *La dottrina...*, str. 104.

⁹ Usp. D. ARAČIĆ, *La dottrina...*, str. 107 i 110.

¹⁰ Latinski tekst sheme vidi u dodatku Aračićeva djela str. 269–276.

usmjerenje i ekumenska orijentacija. Tako zauzetom stavu Sabora Balićevo čvrsto opredjeljenje za polog prošlih vjekova nije odgovaralo, pa je onda i jasno zbog čega njegova shema, usprkos opširnih razjašnjenja i odgovora na postavljene primjedbe u kojima je iznio dogmatske, crkvene i praktične razloge za svoje viđenje dokumenta o Mariji, nije prihvaćena od koncilskih otaca.

IZRADA KONAČNOG KONCILSKOG TEKSTA O B. D. MARIJI

Poslije spomenutih rezultata i odbijanja njegove saborske sheme o Mariji Balić je mislio da je njegov rad na koncilskim dokumentima o Mariji završen. Ipak, kako ćemo vidjeti, nije bilo tako. Naime, kada je započelo drugo zasjedanje Sabora nazirali su se među saborskim ocima veliki i nepremostivi problemi. Nastale su dvije različite struje koje su u početku izgledale nepomirljive. Jedna struja je željela slijediti put kojega su zacrtali prošli vjekovi, dok je druga išla za tim da se otvore novi putovi teološkoj misli. Kako na općem, tako je bilo i na planu mariologije. U svezi s tim jedni su težili za tim da se tekst o Mariji uključi u konstituciju o Crkvi dok su drugi težili da to bude zasebna cjelina. Kada je na Komisiji taj problem došao na dnevni red onda je nastupio kardinal R. Santos i izložio razloge za izdvojenost teksta o Mariji od onoga o Crkvi dok je kard. F. Koenig iznio razloge za jedinstvenost, odnosno uključenje marijanskog teksta u onaj o Crkvi. Poslije toga i jedni i drugi su stali braniti svoje stajalište u čemu je i naš Karlo bio aktivan u obrani izdvojenog teksta o Mariji. Kada je došlo vrijeme odluke u odlučujućem glasovanju pobijedila je struja (40 glasova više) koja je htjela tekst o Mariji vidjeti u sklopu cjelokupnog teksta o Crkvi.

I budući da rezultati glasanja nisu očitovali neku veliku i odlučujuću prednost u prilog zajedničkog teksta, a kako je svima bilo do jedinstvenosti i pomirljivog stajališta posegnuto je za jednim zadovoljavajućim tekstom koji bi, premda uključen u konstituciju o Crkvi, bio prihvatljiv za obje struje.

Da dođe do tog pomirljivog stava osnovana je potkomisija u koju su izabrani kardinali R. Santos i F. Koenig i biskupi P. Theas i M. Doumith. Komisija četvorice izabranih zaključila je da bi bilo veoma dobro izraditi jedan tekst koji bi bio prihvatljiv za obje spomenute strane. U traženju odgovarajućih teologa odlučili su da s jedne strane (za zajednički tekst) uzmu G. Philipsa a s druge (za izdvojeni tekst) K. Balića. Ta njihova odluka »vratila« je fra Karla u rad na saborskim dokumentima o čemu ga je obavijestio kard. R. Santos, ali i njegov prijatelj biskup P. Theas.

Kada su saznali za ovu odluku oba spomenuta teologa stupe u kontakt s drugim vrsnim poznavateljima nauke o Mariji. Rezultat te suradnje bio je pet ponuđenih redakcija. Prvu redakciju pod naslovom »*De loco et munere Beatae Virginis Deiparae in misterio Christi et Ecclesiae*« izradio je Philips. Na ovu redakciju Balić daje svoje primjedbe i tako nastaje druga redakcija. Ni Philips nije zadovoljan s Balićevim primjedbama pa i on opet odgovara na njegove primjedbe i tako nastaje treća redakcija. Dobivši u ruke novu redakciju Balić se

usuđuje istu dati na uvid nekim španjolskim biskupima koji su, na spomenutu redakciju, dali dosta negativne objekcije i to je ponukalo fra Karla da izradi novu, četvrtu redakciju. No, kako je Philips imao svoj stav u vezi sheme i Baliću i opet iznio svoja stajališta, ovaj je, u želji da ipak dođe do jedinstva u stavovima, uvažio Philipsove objekcije i tako je nastala peta redakcija koja je imala naslov »*De Beata Virgine Deipara in mysterio Christi et Ecclesiae*«.

Bilo je mnogo toga¹¹ u čemu se dvojica teologa nisu slagali što je navelo Philipsa da predloži da se Komisiji dostave oba teksta na što Balić nije htio pristati. Rezultat toga je spomenuta peta redakcija koju je doktrinalna Komisija potvrdila u ožujku 1964. godine. I usprkos otvorenim neslaganjima Balića i Philipsa zajedničko dobro Crkve ponukalo ih je čini se, da se u »problematičnim točkama« ipak slože. Ovdje spominjemo kako je Philips ipak prihvatio Balićev prijedlog da u konačni tekst uđe usporedba između Marije i Eve, paragraf o Mariji i jedinstvu kršćana, kao i paragraf o Mariji kao slici eshatološke Crkve. Uvažio je i Balićev prijedlog kako Sabor nema nakanu dati jednu cjelovitu nauku o Mariji niti zaokružiti rasprave koje se vode među teolozima, a i iz samog naslova dokumenta – na Balićev zahtjev – izbačene su riječi »*de loco et munere*«.

Zajednički tekst do kojega su došli nakon mnogo napora i međusobnih rasprava, odnosno usklađivanja različitih stavova slijedio je srednju liniju i ocijenjen kao traženje ujednačenosti između različitih tendencija, prihvaćen je od saborskih otaca i uz neke manje izmjene uključen u osmo poglavlje konstitucije LG.

Iako je spomenuti konačni tekst o Mariji ponuđen također u 5 poglavlja kao i onaj prvotni Balićev oni se međusobno razlikuju. U koncilskom tekstu, osim različitih pristupa u izlaganju nauke o Mariji, unešena su i dva nova paragrafa i to onaj o svetopisamskoj nauci o Mariji te drugi o odnosu između Marije i Crkve. Odnos Marije i Crkve prikazan je trodimenzionalno tj. najprije je riječ o Marijinu suučestvu s Kristom u djelu otkupljenja, potom se razlažu odnosi između Marije i Crkve i konačno se Marija postavlja vjernicima kao primjer za nasljedovanje. Predviđeni Balićev tekst o privilegijama kojima je Bog obdario svoju Službenicu uglavnom je izbačen. Osim toga u novom tekstu nema riječi o jedinstvenom predodređenju, ne inzistira se na isticanju Marijine slobodne volje kod utjelovljenja, a uklonjena je i »misao« o Marijinoj žrtvi u momentu Isusove patnje na Kalvariji. Marija je u koncilskom tekstu prikazana kao osoba koja participira na misteriju Krista i Crkve sudjelujući u ljudskom spasenju ne samo kao aktivna sudionica nego i kao Božja službenica.

Ukratko, dok je Balićev tekst prikazao Mariju u svjetlu papinskih naučavanja dotle novi tekst govori o njoj u svjetlu povijesti spasenja; dok prvi tekst mariologiju izlaže u svjetlu dogmatskih zaključaka, novi je predstavlja u njezinom razvoju i uključuje u povijest spasenja; dok je Baliću predbačeno da želi Mariju promatrati zasebno, izvan povijesti spasenja ističući njezine privilegije dotle novi tekst preko biblijskih tekstova obogaćenim i raščlanjenim naukom

¹¹ O razmimoilaženjima i usklađivanjima međusobnih tekstova između našega Balića i Philipsa opširno govori u svome djelu D. ARACIĆ na str. 120–130.

Otaca nastoji poučiti i potvrditi Marijino uključivanje i službu u povijesti spasenja od njezina početka do konačnog završenja.¹²

I konačni tekst koji je ušao u saborske dokumente, iako je različit od onoga kojega je predložio Balić, ipak ima nešto od fra Karla jer je radeći skupa s G. Philipsom on aktivno sudjelovao u njegovom sadržaju i svojim istupima, prijedlozima i dopunama pridonio da je tekst upravo onakav kakvog nam danas prezentiraju koncilski dokumenti II. vat. koncila.

ZAGLAVAK

Stupivši na područje pripremnog i potom onog koncilskog rada fra Karlo je želio dati svoj ljudski, kršćanski i teološki doprinos »novom licu Kristove crkve«. U svom djelovanju prije Sabora on očituje spremnost da svojim postavkama i doktrinalnom vrijednošću osvijetli mjesto Marije kao majke Božje ali i majke vjernika, istakne njezine odlike kojima je urešava i pozove vjernike na njihove dužnosti prema Mariji. Ta pretkoncilaska pozicija utjecala je i na njegovu koncilsku misao koju je on temeljio na temeljima skolastičke teologije i crkvenog Učiteljstva. Upravo zato u njegovoj mariologiji prije i poslije Sabora nema nekih značajnijih pomaka. U svojim teološkim razmišljanjima Karlo čvrsto stoji na tradicionalnoj nauci kojoj je samo pridodan napredak kojega je polučio Sabor. U svojim nastupima u vrijeme trajanja Sabora želi reanimirati temeljnu mariološku nauku, unaprijediti razmišljanja o Marijinoj suotkupiteljskoj ulozi u djelu spasenja i dodati još neke naslove u čast majke Božje (Posrednica i Majka Crkve). Ipak kroz trajanje Sabora Balić je, pod utjecajem teoloških i saborskih kretanja, obogatio svoje stavove i biblijskim tekstovima te svjedočanstvima tradicije prve Crkve. To potvrđuje činjenicu da je II. vat. konc. imao svoj utjecaj na razvoj njegove teološke misli, iako to nije bilo značajnijeg karaktera.

Slijedi, poslije rečenoga, da je Balić na II. vat. konc. imao perifernu i važnu ulogu. Kada se spominje periferna uloga misli se na njegov povremeni i usputni rad u nekim komisijama gdje se uistinu ne može ni pratiti ni doznati što je tu on učinio, dok mu je glavna uloga bila izrada pripreme sheme o Mariji, a onda – kada njegov tekst nije prošao – sudjelovanje u izradi konačnog koncilskog dokumenta o Mariji koji je ušao u osmo poglavlje konstitucije LG. Ta činjenica potvrđuje važnost koju je imao jedan čovjek iz malog i nepoznatog naroda što mu nije smetalo da kao teolog i vjerni sin Kristove Crkve da svoj doprinos u izradi dokumenata koji su usmjerili suvremeni život Crkve i u kojima je Marija, čijoj je slavi i štovanju Balić posvetio svoj život, i opet našla svoje mjesto u čemu njegova uloga nije nimalo beznačajna.

¹² Usp. D. ARAČIĆ, *La dottrina...*, str. 132–133.